

Αιμιλία Καραλή

Το νέο εξεταστικό σύστημα και το μάθημα της Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας: Η κλίση του Προοιούστη

Τον Ιούλιο του 1969, στο Διεθνές Πολιτιστικό Κέντρο του Σεριζί της Γαλλίας έγινε ένα σημαντικό συνέδριο με θέμα «Η διδασκαλία της λογοτεχνίας». Το κλίμα της εποχής, ένα χρόνο μετά την εξέγερση του Μάη του '68, και η ανάπτυξη νέων θεωριών για την κριτική και τη θεωρία της λογοτεχνίας, με την αξιοποίηση της γλωσσολογίας και της σημειολογίας, μορφοποίησαν ορισμένες προτάσεις για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας. Απελευθερωμένοι οι σύνεδροι από την άποψη ότι η διδασκαλία της λογοτεχνίας είναι άθροισμα τυποποιημένων σχημάτων και προκατασκευασμένων οδηγιών άνοιξαν νέους δρόμους στη σκέψη. Παρά τις διαφορετικές προσεγγίσεις, αναδείχτηκαν με πολύμορφο τρόπο τρεις άξονες προβληματισμού: Γιατί διδάσκουμε λογοτεχνία, τι διδάσκουμε, πώς διδάσκουμε.

29 χρόνια μετά, το Υπουργείο Παιδείας και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο γύρισαν το χρόνο ακόμα πιο πίσω από τις κατακτήσεις του προαναφερθέντος συνεδρίου μετατρέποντας τους άξονες του προβληματισμού σε κατευθύνσεις και αποφάσεις του τύπου: Γιατί εξετάζουμε λογοτεχνία, τι εξετάζουμε, πώς εξετάζουμε. Το μεγάλο αίτημα για πολυδύναμη συμμετοχή δασκάλων και μαθητών στο λογοτεχνικό γίγνεσθαι έχει μεταλλαχθεί σε μια εξεταστική αγχόνη που οδηγεί το μάθημα σε ασφυξία, αναγορεύει τον καθηγητή σε Ιεροεξεταστή και το μαθητή τον μετατρέπει σε πειραματόζωο που θα μάθει λογοτεχνία όσο τα ποντίκια-πειραμα-

τόζωα μαθαίνουν ιατρική ή βιολογία στα εργαστήρια των φαρμακευτικών βιομηχανιών ή των πανεπιστημίων. Οι νέες οδηγίες για την «αξιολόγηση» των μαθητών της Β΄ Λυκείου στη Νεοελληνική λογοτεχνία πιστοποιούν πως συμβαδίζουν με τους γενικότερους στόχους των ρυθμίσεων του νόμου Αρσένη για το Ενιαίο Λύκειο: μαθητές υποταγμένοι στη σκέψη, προορισμένοι για να αναλώνουν ερωτηματολόγια προκειμένου να αναλωθούν στην αγορά εργασίας και τις επιταγές της.

Είναι άραγε υπερβολικοί και απόλυτοι οι χαρακτηρισμοί μας; Αν κοιτάξει κάποιος το βοήθημα που δίνεται στους καθηγητές από το Υπουργείο Παιδείας, θα παρατηρήσει ότι το μάθημα της Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας υποτάσσεται στις ανάγκες της νέας μορφής αξιολόγησης. Ερωτήσεις επί ερωτήσεων μετατρέπουν τό λογοτεχνικό κείμενο σε σφάγιο, σε πτώμα που περιμένει τον ανατόμο του.

Ο δάσκαλος μετατρέπεται σε εκφωνητή ερωτήσεων που θυμίζουν τις αντίστοιχες των εξετάσεων για την απόκτηση επάρκειας ξένης γλώσσας. Το πρώτο πρόβλημα εντοπίζεται, λοιπόν, στο ότι υποτιμούν ανθρώπους που κατέχουν ουσιαστικούς μηχανισμούς της μητρικής τους γλώσσας και πρέπει να ασκηθούν σε πιο σύνθετες μορφές επικοινωνιακής σχέσης με το λογοτεχνικό κείμενο. Οι μαθητές υποβιβάζονται σε υποψήφιους κατόχους διπλωμάτων τύπου, π.χ., Lower. Σκεφτείτε ερωτήσεις του τύπου «σωστό-λάθος» στην ποίηση του Κάλβου,

του Βάρναλη, του Σολωμού ή σε δοκίμια του Γληνού, του Δελμούζου, του Φωτιάδη. Και είναι γνωστό πως δεν είναι απαραίτητο να είναι γνώστης του θέματος ο εύστοχος, αλλά κυρίως... τυχερός. Το μάθημα εύκολα μετατρέπεται σε παιγνίδι λοττο ή προ-πο.

Αλλά δεν είναι μόνο αυτή η... καινοτομία. Η ανάλυση-κατάτμηση απλουστεύει το κείμενο και συχνά το γελοιοποιεί. Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα ανάλυσης του στίχου από τους «*Ελεύθερους Πολιορκημένους*» του Δ. Σολωμού: «*Στέκει ο Σουλιώτης ο καλός παράμερα και κλαίει*»: «1) Γιατί κλαίει ο Σουλιώτης; 2) Γιατί κλαίει παράμερα; 3) Πώς θα χαρακτηρίζατε το κλάμα του;». Και μάλιστα αυτού του τύπου οι ερωτήσεις εντάσσονται στην... «κατηγορία γνώσεων», δηλαδή στον έλεγχο των αποκτημένων από το κείμενο γνώσεων.

Αν όμως τα προηγούμενα παραδείγματα ανήκουν στην κατηγορία του τραγέλαφου, υπάρχει και μια άλλη σειρά παραδειγμάτων που αποδεικνύουν πως η ευρύτητα και το βάθος των γνώσεων που απαντούνται έχουν μεγάλες διαστάσεις. Ζητούνται παράλληλα πληροφορίες που απαιτούν πλούσια βιβλιογραφία, απαντήσεις που θα μπορούσαν να αποτελέσουν θέματα μεταπτυχιακών ή διδακτορικών διατριβών. Πώς θα μπορούσε, για παράδειγμα, να προετοιμαστεί ένας καθηγητής κι ένας μαθητής προκειμένου να απαντήσει ή να εκπονήσει εργασίες σε θέματα όπως: «*Να συσχετίσετε την ωδή του Ανδρέα Κάλβου “Ο Φιλόπατρις” με την ομηρική Οδύσσεια ως προς το περιεχόμενο και τη μορφή*» ή «*Ερευνήστε τη σχέση του ποιητικού έργου του Άγγελου Σικελιανού με το πνεύμα της ποίησης του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη και την ποιότητα του λόγου του Κωστή Παλαμά*» ή «*Να παρουσιάσετε το ιστορικό άρθρο του Γρηγό-*

ριου Ξενόπουλου “*Ένας ποιητής*”, που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Παναθήναια* το 1903 και να αξιολογήσετε ποια στοιχεία του ποιητή [σ.σ. εννοεί τον Καβάφη] εκτιμήθηκαν την εποχή εκείνη κατά την οποία δέσποζε η ποίηση του Παλαμά». Υπάρχουν, βέβαια, κι άλλες τέτοιου τύπου προτάσεις εργασιών πολύ πιο σύνθετες.

Η πρώτη ενστικτώδης αντίδραση που θα μπορούσε να έχει ένας καθηγητής είναι το αν οι εκπονητές αυτού του βιβλίου-«βοηθήματος» έχουν μπει ποτέ σε εχθρική τάξη. Μια δεύτερη παρατήρηση είναι το πού αποσκοπεί αυτή η επιδεικτική, αλαζονική πολυγνωσία. Μια τρίτη, το γιατί τόσο υποτίμηση απέναντι σε μεγάλα και σύνθετα θέματα της λογοτεχνίας. Είναι γνωστό πως όσο μεγάλη βοήθεια κι αν έχει ένας μαθητής ή όσο χρόνο κι αν έχει ένας καθηγητής (γνωρίζοντας πόσες τέτοιου τύπου εργασίες πρέπει να επιμεληθεί και πόσα άλλα μαθήματα να διδάξει), τα αποτελέσματα θα είναι πενιχρά, θα αδικούν τα θέματα, θα υποβαθμίζουν τα συμπεράσματα.

Το πιο σημαντικό βέβαια είναι το πόσοι και ποιοι μαθητές θα μπορούν να ανταποκριθούν με στοιχειώδεις προϋποθέσεις επιτυχίας σε τέτοιου είδους εργασίες. Γιατί είναι εμφανές πως τα χρήματα που απαιτούνται για τη βιβλιογραφία είναι αρκετά, ο χρόνος πολύς και η βοήθεια πολύ μεγάλη —τέτοια που να υπερβαίνει τις όποιες δυνατόμεις της συντριπτικής πλειοψηφίας των μαθητών, αλλά και των καθηγητών.

Η μετατροπή, λοιπόν, του μαθήματος της Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας σ’ ένα σχιζοφρενικό πεδίο βαθμολόγησης αποτελεί έναν ασφαλή τρόπο ή ανοίγει ένα σίγουρο δρόμο για την αποστραφή του νέου από τη λογοτεχνία και τη μετάλλαξή της σε καταναγκαστικό έργο για τον καθηγητή. Από παιδαγωγική άποψη επανέρχεται ένα φορμαλι-

στικό μοντέλο που τυποποιεί τη σκέψη, αναιρεί την ελεύθερη, κριτική προσέγγιση του μαθήματος. Χάνεται η αυτενέργεια του μαθητή, αλλά και του καθηγητή. Τα πάντα υποτάσσονται στη βαθμολόγηση και μάλιστα με πιο σκληρούς όρους παρά ποτέ: τεστ, παρα-τέστ· κουτάκια, παρα-κουτάκια· ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής-ερωτήσεις καμιάς επιλογής· εργασίες πανεπιστημιακών απαιτήσεων και γυμνασιακών αποτελεσμάτων. Επιπλέον, το γεγονός ότι υπάρχει συγκεκριμένη «ύλη», δηλαδή ότι δεν θα διδαχτούν παρά συγκεκριμένα κείμενα, καταργεί οποιαδήποτε πρωτοβουλία του καθηγητή να διδάξει σύμφωνα με τις ανάγκες των παι-

διών που διαβλέπει ή να επιμείνει, ανάλογα με τη σημασία του λογοτεχνικού έργου, επί περισσότερο χρόνο, όπου επιλέξει.

Κατάργηση, λοιπόν, της ελευθερίας σκέψης και πράξης των μαθητών και των καθηγητών· ακύρωση της ίδιας της ουσίας της λογοτεχνίας· επαναφορά ξεπερασμένων προτύπων διδασκαλίας και βαθμολόγησης· εξάσκηση σε τακτικές απόρριψης και αποθάρρυνσης της δημιουργικότητας: αυτές είναι οι «σύγχρονες» προτάσεις των «μηνδαρίνων» του Υπουργείου Παιδείας. Είναι σίγουρα πολύ ικανοποιημένοι με το έργο τους! Το έργο τους όμως ποιους θα ικανοποιήσει;